

Ediția 2009 a Festivalului Internațional George Enescu (I)

(Costin Popa – 27 septembrie 2009)

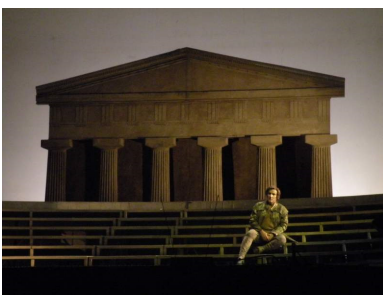
Ca de fiecare dată, și cea de-a XIX-a ediție a festivalului enescian a fost un succes de proporții. Anticipat, validat și consolidat. Cu riscul de a mă repeta, afirm că este una din marile manifestări culturale ale lumii, nu numai ale sud-estului Europei, cum s-a spus în aceste zile. Și dacă preluăm aprecierea unanimă că Festivalul de la Salzburg este nr.1 mondial, atunci Festivalul Enescu îi stă alături. Cu glorie. Criticii români au remarcat de mult asemănările venite din programul bogat, abundența de valori artistice, diversitatea genurilor, durata mare de desfășurare, afluența de public etc., iar cei britanici – și nu numai – au consemnat similitudinea calitativă cu festivalul din orașul lui Mozart.

În 2009, mass-media internațională a fost prezentă în număr și mai mare la București, s-a realizat prima transmisie directă pe canalul TV Mezzo, alte seri s-au înregistrat pentru difuzări ulterioare. Alături de alți jurnaliști, nu mai puțin de 14 critici, membri ai Asociației „Presse Musicale Internationale” cu sediul la Paris, au ținut special să fie prezenți în săptămâna dedicată „Creației contemporane românești”. Impresia a fost foarte bună iar președintele Didier van Moere și alți confrăți au subliniat în repetate rânduri valoarea opusurilor.

De altfel, această serie tematică s-a înmănuncheat cu cea intitulată „Enescu și contemporanii săi” și, alături de compozitorul omagiat, a reunit peste 60 de nume de creatori de la Bentoiu și Țăranu la Vieru și Stroe, de la Dan Voiculescu și Doina Rotaru la Liana Alexandra și Șerban Nichifor, de la Horațiu Rădulescu și Costin Cazaban la Diana Rotaru și Livia Teodorescu etc. etc.

Peste 30 de ansambluri, două orchestre simfonice, coruri, soliști români și străini și-au dat concursul la această veritabilă panoramă a muzicii enesciene, a contemporanilor săi, a contemporanilor noștri. Rețin din nou opinia președintelui Didier van Moere care și-a manifestat interesul ca și la ediția din 2011, membrii asociației să fie prezenți, pentru a continua luarea pulsului creației noastre muzicale.

Teatrul lyric

Franck FERRARI în OEDIPE

Anul acesta, deschiderea festivalului a revenit Operei Naționale și **Oedipe**-ului enescian. Absent de ceva vreme pe afișul primei scene lirice, monumentalul opus a fost prezentat acum într-o versiune aparținând Teatrului Capitôle din Toulouse și regizorului Nicolas Joël, la care s-au raliat forțele bucureștene. Mizanscena minimalistă, statică, fără multe introspecții de expresie (în special ale eroului principal) a lăsat muzica să se lanseze în voie, tălmăcită în limite de economie practică a spectacolului de dirijorul Oleg Caetani și baritonul Franck Ferrari (Oedipe), acesta din urmă aducând parfumul pronunției în limba franceză și linia vocală clamată de partitura enesciană.

Tragismul rolului (amintire eternă, David Ohanesian!) a rămas în continuare un deziderat. Cu sprijinul lui Ezio Frigerio și al Francăi Squarciapino (decoruri și costume), Joël a realizat o

adevărată „lovitură de scenă” în secvența Sfinxului (excelentă mezzosoprana Ecaterina Țuțu), monstru ieșit din tenebrele Pământului, alungit cu aripi de uriaș liliac, aducând flăcări și jar (lumini, Vinicio Cheli) înainte de dispariția în străfunduri. Dar iată că în același loc, la final, coboară și Oedipe, regizorul refuzând, surprinzător, apoteoza. Cu plusuri și minusuri, montarea lui Nicolas Joël se susține și reprezintă o nouă treaptă în edificiul numit **Oedipe**. Și poate în 2011, o nouă viziune românească se va alătura celor de până acum. Nici nu ne gândim că lucrarea enesciană ar putea lipsi de pe afiș, așa cum s-a mai întâmplat!

Serata de deschidere a festivalului a fost marcată și de lansarea albumului monografic „Ludovic Spiess”, semnat de autorul acestor rânduri și apărut la Curtea Veche Publishing. Un eveniment absolut onorant pentru gazde, Opera Națională, pe a cărei scenă celebrul tenor a evoluat constant și pe care a condus-o în anii dinaintea morții. În plus, Ludovic Spiess a fost primul director post-revoluționar al Festivalului Enescu. Asistență importantă și numeroasă, frumoase cuvinte de suflet despre cel omagiat prin apariția cărții. Din păcate, deficiențe organizatorice în cel mai pur stil dâmbovițean – lipsa microfoanelor, schimbarea intempestivă a locației – au surprins invitații. Presa le-a consemnat acid iar autorul a primit, post festum, alături de opiniile despre volum, invariabil, semnale despre aceste bemoluri. Surprinși s-au arătat foști și actuali politicieni, elite culturale sau simpli melomani, foste glorii ale Operei sau vedete în activitate, venerabili împătimiți de arta lirică sau tineri dornici de cunoaștere a unor pagini de istorie a teatrului. O nedorită unanimitate...

Spectacolul **Oedipe** a inaugurat seria „Operă și balet”. După reluarea lui cu un alt interpret în rolul titular, experimentatul Ștefan Ignat, a fost rândul ansamblurilor Operei Naționale Române din Cluj-Napoca să viziteze Bucureștiul, propunând montarea lui Mihai Măniuțiu cu **Otello**, o regie contrariantă în bună măsură din cauza amestecului de planuri, de la riscantele imagini de navă spațială (sau vas militar sau pachebot sau...) la abstractizări însoțite de găselnițe dintre cele mai ciudate și chiar naive. Doar frumoasele costume ale lui Valentin Codoiu au păstrat legătura cu epoca, autorul lor semnând și decorurile, din care s-au remarcat unele inspirate stilizări. La pupitru, Miguel Gómez-Martínez a avut destule lentori ca discursul muzical verdian să nu curgă pe de-a-ntregul fluent dar i-a condus cu atenție pe tenorul Franco Farina (Otello cu glas pătrunzător dar rigid, sărac în nuanțări și cu acute mult prea vibrante), pe baritonul Alberto Gazale (Iago cu voce sigură însă privată de subtilități în expresie) și pe soprana Carmen Gruban (Desdemona în continuă ascendență pe parcursul spectacolului, culminația fiind în minunatele arii ale actului final).

Doi oaspeți italieni de marcă, italienii Daniela Dessì și Fabio Armiliato au fost protagoniștii a două seri cu Manon Lescaut de Puccini, producție bucureșteană. De la primul sunet, soprana ne-a făcut să înțelegem că face parte din elita lirică mondială, cu voce importantă, pătrundere stilistică și știință de cânt, chiar dacă semne de uzură afectează registrul acut. „Sei divina!” a strigat un spectator sedus, la finele primului spectacol. Tenorul a expus un consistent glas liric – spint și o prezență scenică de mare angajament dramatic. Ca de altfel și soprana, cu care a realizat un cuplu memorabil. Cu bagheta canadiencei Kerri-Lynn Wilson, toți – soliștii, ansamblul și... noi – ne-am simțit confortabil și spectacolul a curs cu alertețea ce servește narațiunea, lăsând pătrunderea în profunzimi, pe seama personalității celor doi vocaliști oaspeți.

Mari orchestre

Romanian Piano Trio

Includerea Filarmonicii George Enescu în seria „Mari orchestre ale lumii” onorează dar mai ales obligă. Este opțiunea organizatorilor noștri și nu rămâne decât ca instrumentiștii bucureșteni s-o confirme. Au reușit în seara debutului seriei, un prim approach sub bagheta violonistului convertit dirijor, Maxim Vengerov și cu concursul solistic a trei remarcabili tineri maeștri, violonistul Alexandru Tomescu, pianistul Horia Mihail și cellistul Răzvan Suma, în cunoscutul **Triplu concert** beethovenian. De fapt, întreg programul ales a fost de maximă popularitate, prin adăugarea **Uverturii Leonora III** și a **Simfoniei „Destinului”**.

A fost apoi Dmitrij Kitajenko, dirijorul care a venit la pupitrul Orchestrei Filarmonice Radio France, un ansamblu rafinat cu performanțe notabile în Stravinski (**Pasărea de foc**) și Ceaikovski (**Simfonia a V-a în mi minor, op.64**). Soliști au fost Remus Azoitei (**Capriciu românesc pentru vioară și orchestră** de Enescu) și excelentul Rudolf Buchbinder (**Rapsodia pe o temă de Paganini op.43** de Rahmaninov).

Important șef de orchestră cu reputație internațională, Horia Andreescu a condus cu rafinament celebra Royal Philharmonic Orchestra într-un program de muzică franceză (Saint-Saëns, Lalo, Ravel), în care Joshua Bell și-a expus violonistica sa seducătoare și ductilă prin **Simfonia spaniolă**. Cu o seară înainte, în aceeași companie orchestrală, dirijorul Charles Dutoit a cucerit în **Tabourile dintr-o expoziție** (Musorgski/Ravel), l-a urmărit cu atenție pe extravagantul și imprevizibilul Nigel Kennedy (**Concertul pentru vioară și orchestră** de Beethoven) și a demonstrat că melosul enescian din **Rapsodia I-a** conține specificități de atmosferă care trebuie mai profund pătrunse. De notat că Nigel Kennedy a înlocuit-o pe mult așteptata Martha Argerich, care l-a... înlocuit pe inițial anunțatul Yundi Li.

Camerele

Les Arts Florissants &
William Christie

După-amiază magică la Ateneu cu orchestra și corul Les Arts Florissants, conduse de William Christie. O incursiune în baroc, prin oratoriul **Susanna, HWV 66** de Haendel, opus mai puțin cunoscut dar revela acum nouă prin performanța ansamblului, dirijorului și soliștilor. Și dacă statismul spectacolului **Oedipe** a transformat o operă într-un oratoriu, tensiunea și expresia induse de William Christie au convertit oratoriul **Susanna** într-o adevărată operă. Mare artă! Limpezime de sunet instrumental, rafinament de cor, simț dramaturgic, precizie.

Fabulosul contratenor Max Emanuel Cencic (cu infinite irizații de nuanțe în glas), soprana Sophie Karthäuser (minunată conducere a glasului chiar când țesătura vocală este mai solicitantă și o presează, precum în ultima arie a eroinei titulare), basul Alan Ewing, soprana Emmanuelle de Negri, promițătorul contratenor David DQ Lee, baritonul Maarten Koningsberger, tenorul William

Burden și baritonul Ludovic Provost, iată o înșiruire de nume de maestri, uriași specialiști ai acestui gen de muzică în care exprimarea prin culori este comandamentul suprem.

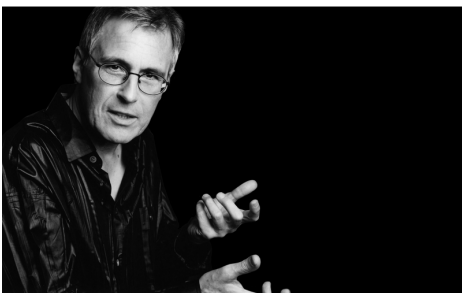
Seria „Muzică de cameră” a mai programat recitalul lui Alexandr Melnikov, rămas singur pe podium după abdicarea violonistei Isabelle Faust. Notez în continuare, prezența Orchestrei Engleze de Cameră sub bagheta lui Roy Goodman, avându-i drept soliști pe consacratul Aurelian Octav Popa (**Concertul pentru clarinet și orchestră** de Aaron Copland) și promițătorul tânăr elvețiano-român Teo Gheorghiu (**Concertul nr.12 pentru pian și orchestră în La Major, KV 414** de Mozart).

Sub genericul „In memoriam Lord Menuhin”, festivalul a adus un vibrant omagiu marelui elev al lui Enescu, de la a cărui dispariție s-au comemorat – în 2009 – 10 ani. Onoarea a revenit Orchestrei de Cameră „Virtuozii din București” sub conducerea lui Barry Douglas, în dublu rol de dirijor și pianist (**Concertul nr.2 pentru pian și orchestră în Si bemol Major, op.19** de Beethoven). Sub bagheta lui Douglas, Daniel Hope, el însuși apropiat discipol și colaborator al celui omagiat, a interpretat **Concertul pentru vioară și orchestră** de Mendelssohn-Bartholdy.

Nopți vrăjite

„By midnight”, o inițiativă de succes care datează de câteva ediții și care a făcut ca Ateneul să devină de fiecare dată neîncăpător. Deschiderea seriei a prilejuit întâlnirea cu două superbe ansambluri, Corul Academic Radio și Corala bărbătească Ortodoxă „Te Deum Laudamus”, conduse de maestrul Dan Mihai Goia, care a ales **Vecerniile, op.37** de Rahmaninov. Prestație de înaltă clasă, la care și-au dat concursul mezzosoprana Gabriela Popescu și tenorul Călin Brătescu. La aceeași înaltă ștachetă s-a situat și concertul Vivaldi datorat Orchestrei de Cameră a Filarmonicii bucureștene (concertmaestru Anda Petrovici) în care am făcut cunoștință cu Boris Brovtsyn, un violonist tânăr și temperamental, bun tehnician.

Prezent pentru prima oară la București a fost și ansamblul Il Giardino Armonico, dirijat de Giovanni Antonini. A readus parfumul muzicii vechi, al fineței sonore, al calmului și subtilităților aerate. Sub genericul **Il pianto di Maria**, pagini ale cunoscuților Monteverdi și Vivaldi s-au împletit cu cele ale rar-cântărilor Biagio Marini, Francesco Conti, Johann Georg Pisendel, Sigmund Leopold Weiss, Giovanni Battista Ferrandini.

Christian Zacharias

A revenit la Ateneu charismaticul Christian Zacharias, mare preferat al publicului bucureștean în ipostazele de dirijor și solist al Orchestrei de Cameră din Lausanne. În artistul german există o pasiune debordantă de a face muzică, faptul se simte cu putere și iradiază captivant. Trei serate a dedicat artistul creațiilor lui Joseph Haydn – compozitor sărbătorit în acest an – și a oferit tălmăciri pline de vivacitate și elocvență, atât în paginile simfonice, concertante cât și în cele de solo pianistic. Christian Zacharias este un distins maestru care gândește totul în cele mai mici detalii și oferă lecturi referențiale. Dovezile le-am avut și acum, ca întotdeauna.

Concursul...

... a avut trei secțiuni, Compoziție, Pian și Vioară. Și dacă prezența celei dedicate creatorilor este un mare câștig al inițiativelor post-revoluționare, absența în continuare a Secțiunii Canto se situează la polul diametral opus. Fără a mai aduce argumente – se știe că mari cântăreți români și străini au fost lansați prin ediții de demult ale Concursului Enescu – ne exprimăm speranța că anul 2011 va readuce pe tapet Secțiunea Canto. Până când nu se șterge de tot din mintea și conștiința lumii lirice de pretutindeni și nu este trecut definitiv la categoria de concursuri desființate!

Sorin Creciun și Constantin Erbiceanu

Dar iată și Premiile I: Secțiunea Vioară – Jaroslaw Nadrzycki (Polonia), Secțiunea Pian – Amir Tebenikhin (Kazakhstan), Secțiunea Compoziție – **Invocation of Wind and Thunder** de Qian Shen-Ying (China) pentru muzică de cameră și **Mysterious Place** de Lam-Lan Chee (Hong Kong) pentru muzică simfonică. Simptomatic mi se pare faptul că niciun concurent român nu a urcat nici măcar pe podium, deci n-a prins nici finala. Doar pianistul Sorin Creciun a obținut Premiul Special „Constanța Erbiceanu”, acordat de Fundația Culturală Erbiceanu celui mai valoros competitor român. Infim pentru „echipa națională”. De luat aminte, de luat măsuri de pregătire serioasă!

Simpozionul de Muzicologie...

... a împlinit patru decenii de existență, pe parcursul cărora a crescut constant în amploare și durată de desfășurare. În 2009, pe timp de patru zile, nu mai puțin de 50 de exegeți enescieni și-au expus lucrările. Ca de obicei, incursiunile în stilistica maestrului de la Liveni au constituit teme predilecte, dar elementele de noutate ale actualei ediții le-au constituit referatele asupra unor inedite lucrări de studenție scrise de Enescu pentru Conservatorul din Paris sau în timpul unor vizite făcute familiei Menuhin la vila acesteia de lângă Paris. Mai puțin cunoscutele relații ale compozitorului cu muzicieni danezi sau suedezi au fost de asemenea evocate.